# ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 31. Львôвъ дня 29. Серпня 1862.

## НЕОФИТИ.

*Поема Тараса Шевченка*

Михаилу Семеновичу Щепкину на памятку 24/12 1857.

*Возлюбленнику Музъ и Граций!*
*Ждучи Тебе я нишкомъ плачу,*
*И думу скорбную мою*
*Твоій души передаю.*
*Привітай-же благодушно*
*Мою сиротину,*
*Нашъ великий чудотворче,*
*Мій друже єдиний!*
*Привітаєшъ — убогая,*
*Сирая, зъ Тобою*
*Перепливе вона Лету,*
*И притчею стане*
*Розпинателямъ народнимъ,*
*Грядущимъ тиранамъ. . .*

Сїє глаголетъ Господь: Сохраните сѹдъ и сотворите правдѹ; приближибо-сѧ спасенїє мое прїйти и милость моѧ окритисѧ. Исаїа LVI. і.

---

### ПРОЛОГЪ

Давно вже я сижу въ неволі,
Неначе злодій въ заперті,
Не шляхъ дивлюся да на поле,
Да на ворону на хресті
На гробовищі. Більшъ нічого
Зъ тюрми невидно. Слава Богу
Й за те! . . . хоть бачу що живуть
И Богу молятця, и мруть
Хрещені люде. Хрестъ високий
На гробовищі, трохи зъ боку,
Златомалёваний стоіть,
(Мабуть не вбогий хтось лежить);
И намалёвано — розпятий
За насъ синъ Божий на хресті. —
Спасибі сиротамъ богатимъ,
Що хрестъ поставили! . . . И я
(Такая доленька моя)
Сижу собі, да все дивлюся
На хрестъ високий, изъ тюрми
Дивлюсь, дивлюся, помолюся,
И горе-горенько моє,
Мовъ негодована дитина,
Затихне трохи, и тюрма
Неначе ширшає. . . . . співає
И плаче серце, оживає,
И въ Тебе, Боже, и въ Святихъ,
У праведнихъ Твоіхъ питає:
Що вінъ зробивъ імъ, той святий,
Той Назарей, той Синъ єдиний
Богомъ избранноі Мариі,
Що вінъ зробивъ імъ? и за що
За що єго мордували,
Во уза ковали,
И святую главу єго
Терномъ увінчали
И вивели зъ злодіями
На Голгофу-гору,
И повішали міжъ ними?
За що? Не говорить
Ні самъ сивий Верхотворець,
Ні Єго святиі
Помощники, поборники,
Кастрати німиі. . . . .
Чи не за те, що й ми теперъ,
(Самъ себе питаю),
Оттакими злодіями
Тюрми начиняємъ,
Якъ и Синъ отсій Мариі?
Ми не роспинаємъ,
Якъ ті люті Фарисеі,
На хресті живого,
Праведного чоловіка —
Ми молимось Богу,
И на храмахъ єго честний
Хрестъ златокований
Поставили, та й молимось,
Та бъємо поклони...
А то були Фараони,
Кесарі — то погань!
Погань лютая: безъ Бога;
Сказано — дракони!
А Назарей милосердний
Назвавъ іхъ братами:

За те й повісили Єго! . . .
Честную кровъ Єго пъємо,
Мовъ у шинкарки меду чарку. . .
О суєслови! . . . . на жидахъ —
Не на жидахъ, на насъ лукавихъ,
На дітяхъ нашихъ препоганихъ
Святая кровъ Єго. . . Кати,

Собаки безъ очей, скажені,
Ви и небачите, — до землі
Бъєте поклони, за хрести
Ховаєтесь відъ Сатани,
И просите съ тиха,
Супостатамъ-християнамъ
То чуми, то лиха,
То всякого безголовъя!
А все по закону......
А бодай васъ
Та цуръ же вамъ,
Новимъ Фараонамъ
И Кесарямъ людоідамъ!.....

Перелечу во время оно,
Якъ той мерзенний Римъ зъ Нерономъ
Въ паскуднихъ оргияхъ конавъ;
А новий день, изъ тьми — недолі,
На Колизей и Капитолий
Уже світивъ, уже сиявъ.
Уже огненнії язики
Изъ краю въ край по всій землі
Святеє слово пронесли.
И никли гордиі владики
Передъ святимъ Єго хрестомъ.
Перенесись во время оно,
Душе моя! и стономъ, дзвономъ,
И трубнимъ гласомъ возгреми,
Изъ мурівъ темноі тюрми!
Благословленная въ женахъ,
Святаа праведная Мати
Святого Сина на землі,
Недай въ неволі пропадати,
Літа луччі марне тратить.
Скорблящихъ радосте! пошли,
Пошли мені святеє слово,
Святоі правди голосъ новий,
И слово пламенемъ святимъ
И оживи и просвіти!
И розкажу я людямъ горе
Староі матери, що море
Слёзи святоі пролила,
Такъ якъ и ти, и приняла
Въ живую душу світъ незримий
Твоего роспятого Сина!
Ти матіръ правди на землі;
Ти слёзи материі до краю
Изъ серця вилила... Ридаю,
Молю ридаючи, пошли
Подай души убогій силу,
Щобъ огненно заговорила,
Щобъ слово пламенемъ взялось,
Щобъ людямъ серце ростопило,
Щобъ по Вкраіні розлилось
Якъ благовоннеє кадило,
И рідні души освятило!....

I.

Не въ нашимъ краю Богу милимъ,
Не за Гетьманівъ и царівъ,
А въ Римській. идольскій землі
Се беззаконие творилось,
Либонь за Децня-Царя
Чи за Нерона-Сподаря —
Сказать запевне не зъумію;
Нехай за Нерона. — Россиі
Тогді й на світі не було,
Якъ уИталіі росло
Мале дівча, и красотою,
Святою, чистою красою,
Якъ тая лилия цвіло;
Дивилася на єго мати
И молоділа. А дівчаті:
Людей шукали и найшли,
Та помолившись Гименею
Въ своімъ веселімъ гинекеі,
Въ чужий веселий одвели....,
Незабаромъ зробилась мати
Изъ доброго того дівчати:
Дитину, сина привела;
Молилася своімъ Пенатамъ
И въ Капитолий принесла
Чималу жертву. И благали
Капитолийський ввесь синклитъ,
Щобъ первенця іі витали
Святиі идоли: горить
И денъ и нічъ передъ Пенатомъ
Святий огонь; радіє мати.
Въ Алкида первенець росте,
Росте, липяютця Гетери,
И передъ идоломъ Венери
Горить кадило золоте.

II.

Тоді уже сходила зоря
Надъ Вифлеемомъ. Правди слово,
Святоі правди и любови —
Зоря всевітняя зійшла,
И миръ и радість принесла
На землю людямъ....
Фарисеі
И вся мизерная Юдея
Заворушилась, заревла,
Неначе гадина въ болоті,
И Сина Божия у плоті
На тій Голгофі роспяла
Межи злодіями. И спали
Упившись кровию кати,
Твоею кровию... А Ти
Возставъ изъ гроба: Слово встало;
И слово правди понесли
По всій невольничій землі
Твоі Апостоли святиі.

Тоді-жъ ото, сей синъ Алкидъ
И ті Гетери молодиі,
И козлоногий пъяний дідъ,
Надъ самимъ Апиевимъ шляхомъ,
Въ гаю гарненько роздяглись,
Вина святого напились,
Тай поклонялися Приапу. . . .
Ажъ гулькъ! Старий, святий Петро,
Идучи въ Римъ благовістити,
Зайшовъ у гай води напитись,
Та одпочити: „Горе вамъ!“
Сказавъ Апостолъ утомлений,
И взоромъ оргию змірившъ,
И добримъ, кроткимъ, тихимъ словомъ
Благовістивъ імъ слово нове —
Любовъ, и кротість и добро,
Добро найкращее на світі,
То братолюбие . . . . И діти,
И козлоногий сивий Фавнъ,
И синъ Алкидъ твій, и Гетери
Всі, всі, упали до землі
Передъ стятимъ . . . И повели
До себе въ Терми на вечеру.
А въ Термахъ оргия. Горять
Чертоги пурпуромъ и златомъ,
Курятця амфори.... дівчата
Трохи не голиі стоять
Паредъ Кипридою, и въ ладъ
Ій гимнъ співають: Уготованъ
Веселий пиръ. . . И полягли
На ложахъ гості. Регітъ, гомінъ. . . .
Ажъ тутъ імъ гостя привели
Сивобородого. . . . И слово
Изъ устъ Апостола святого
Драгимъ елеемъ потекло.
И стихла оргия. А жриця
Киприди — оргиі цариця,
Поникла радостнимъ чоломъ
Передъ Апостоломъ, . . . и встала. . .
И всі за нею повставали
И за Апостоломъ пішли
У катакомби . . . И единий
Твій синъ Алкидъ пішовъ изъ ними
За тимъ Апостоломъ святимъ,
За тимъ учителемъ благимъ.

(Д. б.)

---

## ИНШІЙ ЧОЛОВѢКЪ.

*Оповѣданье П. Кулиша.*
Переведене зъ россійського.
(Дальше.)

**Мѣжъ-тымъ якъ ôнъ ораторувавъ, и придававъ такимъ способомъ зôбраному у вдовы товариству достоинство бесѣды избранной, офицеръ на велике вдоволенье гостей честувавъ ихъ зъ власныхъ рукъ, и пôславъ до Остапа за другою мѣрою горѣлки, уже ôдъ себе.**

**— Старшй̂ и достойнѣйшй̂ ôдъ мене недостойнаго ипичиженнаго, продовжавъ булый отецъ Потапъ, — яко-то дворяне и ереи, зрятъ не на лица человѣческія, но на ихъ общественныя права и примущества.**

**„Такъ по-вашому, отче Потапе, панокъ-злодѣяка стоить бôльшъ простого. да чесного козака?“**

**— Не по-моему, все-таки не по-моему. Параскевія Емельяновна. Азъ есмь червь, а не человѣкъ. А что касается до панка-злодѣяки, какъ ты изрекла дерзновенно, то злодѣякою нѣхто не смѣе называти нѣкого, не уличеннаго закономъ, а тѣмъ наче — благороднаго человѣка. На те и законъ поставленъ. Ты собѣ думай, якъ хочешъ, сидячи у своѣй хатѣ, а благородный чоловѣкъ на всякомъ мѣстѣ старше и почетнѣе простолюдина. По-сему-то и вознепщуетъ всякая дворянскаго званія дѣвица . . . . то есть, не захоче назвати своею свекрухою тебе, Параскевія Емельяновна, яко просту козачку. . . .**

**„Такъ матери-жъ ѣи трастя!“ сказала вдова, скочивши зъ ослона и въ знакъ досады, ажъ обѣ полы руками вдарилась. „Я и сама не хочу такои невѣстки! Сыночку мôй!“ обернулась вона до Поликарпа, обôймивши и поцѣлувавши ёго голову: „не благословляю тебе жениться на пышнôй панночцѣ, щобъ не зневажила твоеи матери, а сватай, сынку, хорошу козачку въ насъ на селѣ!“**

**При отсихъ словахъ, стоящй̂ у сѣняхъ дѣвчата спрятались за спины парубкôвъ, а де-якй̂ зъ нихъ, що не вспѣли ще полюбити на ввесь вѣкъ чорнобро-вого козака у високôй похилистôй шапцѣ, подумали: „А хорошій же то, якій прехорошій той Поликарпъ Зарубаенко! Съ такимъ и мѣжъ люде не соромъ!“ Не безъ того, що и благородство мелькнуло въ умѣ молодыхъ козачокъ: „Нѣхто тебе не посмѣе зневажить и налаять; нѣ пана, нѣ москаля не боятимешся: благородна!“**

**Поликарпъ Зарубай всею душою радувався що пôсля заточенья на довгу самоту въ полку, очутивсь по-середъ людей, съ которыми нѣщо не мѣшало ёму говорити по-людьски. При тôмъ ôнъ зберѣгъ у простôй душѣ своѣй любовъ и шанобу для матери. Ôнъ поцѣлувавъ ѣѣ въ руку, що усѣхъ видцѣвъ, опрôчъ булого отця Потапа, порушило, а вона розцѣлувала ёго у прекрасныи чорныи вусы, въ ôчи, въ бровы и въ обѣ щоки, цвѣтущй̂ могучою красою молодости.**

— Дражайшая матушка! сказавъ ôнъ: — безъ вашого родительского благословенія, я не посмѣю нѣчого зробити; но подивѣться на мене: я теперъ вже не тотъ Поликарпъ, що зъ вами и дома и въ полѣ, такъ сказать, работалъ, стало быть и жавъ своими руками и все такеє прочеє. Теперъ я зовсѣмъ, можна сказати, иншій чоловѣкъ зробився!

И ôнъ одступаючи крокôвъ два назадъ, вдаривъ себе рукою по бедру на знакъ довольства своєю молодецькою постатью, а потôмъ самъ озирнувъ, скôлько можъ було, свôй корпусъ.

Справдѣ ôнъ бувъ иншій чоловѣкъ въ очахъ матери и ѣи сусѣдокъ. Высокій и статный ôдъ природы, ôнъ здавався ще выщій и статнѣйшій въ офицерськôмъ вицъ-мундирѣ и туго натягненыхъ штанахъ. Чорныи бровы ёго, ôдъ привычки повелѣвати и глядѣти весело и бойко въ очи начальству, пріймили такій видъ, якъ буває въ генералôвъ на лубовыхъ образкахъ. Вусы, перше опущенѝ по-козацьки у-низъ, наче двѣ косы, теперъ пріймили форму двохъ крутыхъ серпôвъ, кôнцями въ-гору. Навѣть нôсъ буцѣмъ вырôсъ у него на спужбѣ бôльше якъ у-першъ, и прійнявъ привычку водити нôздрьями, подôбно ярому коневи. Словомъ, Поликарпъ Зарубай бувъ теперъ „зовсѣмъ иншій, можна сказати, чоловѣкъ." Отсе всѣ бачили й чувствували, а дѣвчата, що захилились було за парубкôвъ, вже дивились на него зъ-чужа.

— И рѣчъ моя теперъ зовѣмъ инша, продовжавъ офицеръ, и обычай иншій, и все инше, матушка. Чи не правда?

„Истинно!" сказавъ зъ сочувствіємъ булый отець Потапъ.

— Женитись менѣ зъ якою не-будь отакою хахлачкою нѣякъ.... Вже мене теперъ нѣ простою пѣснею, нѣ простымъ танцемъ нѣ куды.... Я хоть и не плясавъ самъ отакихъ мазурôвъ и всёго прочого, но бачивъ, якъ гвардейськѝ унтеры пляшуть. На весѣльи, стало быть, у товариша лучилось бути. Взявъ купецьку дочку.

„Сыночку мôй!" сказала, мати „не танцями да пѣснями проживе чоловѣкъ на свѣтѣ, не московськими ушами да кабишами вподобається Богу и людямъ, а добрымъ розумомъ да звычаємъ. . . ."

— Що-жъ, матушка? ôдповѣвъ облагородженый сынъ: — теперъ усяка проста дѣвчина покажеться дурна передо мною. Вже вона благороднои рѣчи зо мною не поведе....

„Истинно!" потвердивъ булый отець Потапъ.

— А въ насъ, сынку, такъ ось якъ спѣвають:

— Чи ту, мамо, сватать,
Що гарно говорить?
— Сватай, сынку, й людей пытай,
Чи дѣлечко робить!
— Чи ту, мамо, сватать,
Що головка гладка?
— Сватай, сынку, й людей пытай,
Чи метена хатка!

„Отсе намъ не законъ, матушка! Офицерська жѣнка не на те живе, щобъ робити та самôй хату пôдмѣтати! Хе-хе-хе! Не бачили вы свѣту, матушка, — по-сѣльскому судите. У благородного чоловѣка зовсѣмъ иншѝ правила, — не тѝ, що у простыхъ людей."

— Истинно! сказавъ булый отець Потапъ.

Прочѝ дивились мовчки, якого ума та бойкости набравсь у Москаляхъ Зарубаєнко. Но козакъ Очкуръ, и ще два-три чоловѣка сивоусыхъ ёго ровесникôвъ, зглянувшись про-мѣжъ себе, выразисто одинъ передъ другимъ кивали головою.

— Такъ кого-жъ тобѣ, сынку, сватать? спытала заклопотана мати. — Самъ же отець Потапъ каже, що .... тьфу на ихъ усе зле й лихе!

Бѣдна старушка не могла стерпѣти гадки, щобъ ѣи Поликарпови пôдсунули тарѣлку орѣхôвъ зъ вилкою: отсе ѣй здавалося обиднѣшъ самого гарбуза.

— Паадумаємъ, паасмотрѣмъ! сказавъ сынъ, пôдкручуючи молодецькій вусъ. — А мѣжъ-тымъ честуйте, матушка, гостей. Я звелѣвъ узяти пôвъ вѣдра водки: нехай нашѝ сусѣды споминають сей день!

## IX.

Мѣжъ-тымъ двохъ-трёхъ слôвъ було досыть ôдъ щасливои вдовы, щобы сусѣдки помогли ѣй угостити сына, та и всю чесну компанію, вечерею. Вже за хатою куры давали знати передсмертнимъ крикомъ нежданну радость своѣи вбогои господинѣ, а проворнѣйша зъ дѣвчатъ принесла коромысло воды. Вже суха лоза изъ заваленого плота пылала въ печи, а въ сѣнехъ рухавѝ, якъ живе-срѣбло, молодицѣ лѣпили вареники. Для вдовы Зарубаихи наставъ Великъ-День, — отсе всѣ спочули и зъ-души помагали ѣй торжествувати свôй празникъ.

Багато було тутъ сказано прекрасныхъ рѣчей и проспѣвано навѣть кôлька призданеныхъ до отсеи подѣи пѣсень, которыми нашѝ козаки и козачки въ дружнôй бесѣдѣ, потверджають свои рѣчи, яко незбитыми, зъ роду въ рôдъ передаными доказами. Але нашъ герой и первующій межи собесѣдниками отець

Потапъ, вважали недбалымъ ухомъ на простонароднiй гомôнъ, яко люде иншого, выщого круга.

Поликарпъ Зарубай чувъ непонятне для него самого вдовольство — бути въ сѣй говôркôй компанiи, чути ёго дивну вже для него мову, и дивитись на отсѣ оживленй природными чувствами лиця. Съ того часу, якъ ёго призвели въ офицеры, ôнъ ще не радувавсь такъ людяно, якъ нынѣ въ отсѣмъ товариствѣ. Правда, ôнъ обôймавъ зъ усёго серця своихъ щасливыхъ товаришôвъ, унтеръ-офицерôвъ, що ôдзначились въ-разъ изъ нимъ, стоячи на якôйсь небезпечнôй стôйцѣ; но зъ другими, менше щасливыми унтерами, которй те-жъ стояли стѣною, и готовй були на все, не мôгъ обôйматися по-дружнёму, бо вони вытягнулися передъ нимъ въ струнку, и заткали ёму ротъ благородiємъ. Тутъ, у хатѣ ёго матери, тоже шанували зъ усёго серця ёго офицерське достоинство, но самыхъ себе уважали такожъ за людей, гôдныхъ усякого поважанья. Одинъ тôлько булый отець Потапъ безперестанно повторявъ: „Уничиженъ и смирихся до зѣла!... Азъ єсмь червь, а не человѣкъ." и сёму подôбныи.

Недоумне иншому покажеться, якъ отсе козаки, не вважаючи на ёго паденье зъ высоты єрейського стану, не вважаючи на звѣсне всёму селу пристрастьє ёго до лишнёи чарки, и вѣчнеє самоуничиженiе, стыдалися называти ёго инакше, якъ отцемъ Потапомъ. Се походило одтôль, що въ ихъ очахъ ôнъ и перше, во времена своєго благоденствiя, бувъ тотъ самъ чоловѣкъ, що теперъ у своѣмъ упадку. На ёго пристрастьє до горячихъ напиткôвъ вони теперъ дивились выбачнѣще якъ перше, бо его печаль вымагала, по ихъ переконанью, отухи; мѣжъ-тымъ имя ёго, независно ôдъ ёго особы, було для нихъ дорогоцѣнне бо злилося въ нихъ изъ споминками о всѣхъ великихъ праздникахъ христiяньськихъ, о великôмъ днѣ вѣнчанья, о хрещеньи дѣтей, и такожъ о смерти дѣтей, батькôвъ, матерей и крôвныхъ. Якъ отець Потапъ вымагавъ лишнеє даянiє у всѣхъ подôбныхъ случаяхъ, объ тôмъ вони не забули, но памятью серця тямили ёго молитвы: розрѣшающй, освячающй, и выправляющй въ иншу жизнь. Тому-то дивно отсе здавалось-бы всему сельскому товариству, якъ бы денебудь у компанiи скиненому отцю Потапови не дали першого мѣсця за столомъ, и першои чарки у руки. Добрыи люде чули навѣть сожалѣньє для него, знаючи, що ôнъ уже не може вымагати ôдъ прихожанъ разныхъ даянiй, хоть на теє вымаганье вони у свою пору жалувались, и коли козакъ Очкуръ дорекнувъ ёму за бувале, то отсе совсѣмъ не ôдъ злобы а ôдъ участья въ ёго теперѣшнѣмъ положеньи, которе ôнъ не вмѣвъ инакше выразити, якъ въ видѣ дорѣчки.

Такимъ дѣломъ на вечерѣ у вдовы Зарубаихи булый отець Потапъ сидѣвъ на тôмъ самôмъ мѣсцѣ, що и во времена своєго благоденствiя, а господиня тѣшилася, що було въ неи кому поблагословити кожду подавану страву, бо зъ всѣхъ рукъ, що взяли тамъ за ложку, все ще уважано руку булого отця Потапа за найспособнѣйшу до ôдстрашенья ворога людського роду. На свѣтѣ є багато умныхъ и ученыхъ людей, которй нежартуючи утвержають устно и печатно, буцѣмъ дiяволъ не видимо вкрутиться у всяке веселе и шумне зграмадженьє, хоть бы воно зôйшлося и по случаю материнои радости о верненью сына. Опираючися на ихъ словахъ, гадаємо, що дiяволъ ôдогнаный булымъ отцемъ Потапомъ отъ яства и питiя, притаився де-небудь пôдъ столомъ, а може и въ менше небезпечнôмъ мѣсцѣ,— въ серцѣ свого гонителя. Инакше для насъ було бы не зрозумѣло, для чого булый отець Потапъ одинъ пôддержувавъ офицера, которому и мати и сусѣды однодушно радили зажити на селѣ просто а не по-паньськи.

— Чина вашого нѣхто у васъ не одниме, говорили козаки, — и пенсiя ваша останеться при васъ, Поликарпъ Ивановичъ. Хоть вы надѣньте на себе диряву свитку, — все мы будемо знать, що вы — офицеръ, и що вамъ царь, за вашу службу, одпускає изъ казны сто цѣлковыхъ. Отъ, передъ вами отець Потапъ. Сами бачите, що ôнъ загубивъ рясу, — мы и безъ рясы поважаємъ ёго и почитаємъ, бо знаємъ, що ôнъ вѣнчавъ насъ, а нашихъ дѣтей хрестивъ, а помершихъ нашихъ, — царство имъ небесне — поминавъ. Що-жъ намъ до того, якъ тамъ ёго хтось десь изневаживъ? Передъ нами ôнъ нѣ въ чому не провиненъ. Честь и шаноба ёму одъ насъ до-вѣку буде. А вамъ и того бôльшъ. Вашъ покойный панъ-отець — нехай надъ имъ перомъ земля — бувъ чоловѣкъ-друзяка; и панѣ-матка ваша — нехай буде здорова — не замутила въ насъ у селѣ й водою. Якъ же намъ вашого офицерства не поважать, Поликарпъ Ивановичъ? Мы люде простй, а такъ мѣркуємо, що вамъ за панами не вганяться: паны живуть изъ крестянъ, або зъ службы, такъ воно вже такъ выходить да що й казати? Цуръ ёму такому заробôтку! А вы якъ справите собѣ плугъ волôвъ да батьковськимъ робомъ, — святе дѣло, на-вѣки святе дѣло! Хиба вамъ учиться, якъ за плугомъ ходить? Вы й паробкомъ хазяинъ були на всю губу. А въ святу недѣ-

лю, чи яке инше свято, надѣвайте свою кавалерію и шаблюку и все таке, идѣть до церкви Божои; нехай васъ люде знають, що вы усякі страхи бачили и всякі муки приймали. Вже не дурно все теє вамъ пожаловано: и сами кажете, що й палѣчья покоштували, — нехай воно имъ сниться!

Такъ толкували козаки складаючись по слову, и поддержуючи своимъ умомъ одинъ одного. Офицеръ лигнувши на радощахъ не пуще булого отця Потапа, клонивъ, въ одвѣтъ имъ, голову съ такимъ видомъ, буцѣмъ признававъ справедливость добрыхъ радъ. Но булый отець Потапъ многажды простеравъ десницу къ неграмотнымъ ораторамъ, требуючи мовчанья. Звычайность, котору всякій заховавъ въ компаніи строго, заставляла ихъ уступати право вольного голосу тому, хто по словалъ старосвѣтськои думы:

Святе письмо бере въ руки, читає,

Насъ простыхъ людей на все добре наставляє, — и булый отець Потапъ поучавъ булыхъ своихъ прихожанъ въ такій способъ:

— Да не хвалится премудрый мудростію своєю!... Видите: премудрый, и тому не дозволено превозноситися своимъ разумомъ; вамъ же, людямъ простымъ, тѣмъ паче подобаєтъ смиряти разсудокъ свой. Въ дѣлахъ земледѣльческихъ вамъ допускается наставляти и вразумляти одинъ другаго; но здѣсь рѣчъ идетъ о предметахъ для неграмотнаго человѣка не вразумительныхъ. За отличіє .... понимаєте ли? за отличіє!

При отсѣмъ словѣ булый отець Потапъ положивъ палець свой одесную свого носа, силкуючись марно придати свому лицю глубокомысленный выразъ.

(Конець буде.)

---

## МУЖИЦЬКА ДРУЖБА.

(Конець.)

Идучи дальше, минулисьмо тоті самі кошари, де я було перший разъ спізнався зъ Даниломъ; дивлюся: напротивъ насъ двухколесною бідою поганяє старий шляхтичъ, що бувъ собі за дозорця надъ усіма пасіками. Углянувши мене, пізнавъ старий відъ-разу. — „Чи то ви паничу! витайте-жъ на родині.“ „Спасибі вамъ, дядьку Булате.“ „А я,“ каже, „придивляюся та недовірявъ старимъ очамъ.“ „Щожъ тамъ у нашімъселі чутися — чи усі живі та здорові?“ — „Живемъ ще хвалити Бога; а хто нехтівъ жити, то померъ, якъ прийшла година смерти.“ „Хтожъ тамъ такий померъ недавно.?“ „Хиба незнаете; ніхто ще до васъ неписавъ за Данила Сорочанового?“ „Або й зъ нимъ що такого сталося?“ „Виславъ его старий у дорогу зъ підводами, та йно дійшовъ до Рашкова, и утопився у Днiстрі купаючися.“ Ажъ мені у очахъ замрачило, голова закружилась, дальше не тямивъ що зо мною діялося — якъ ми зъ гори спускалися у село, неуглянувъ навітъ ворітъ татового подвіря. Насилу змігъ злісти зъ воза та лісти на городъ пошуковати батька. Мабуть вони догадались що я чисто всеньке знаю — більше й незгадували мені ні про-що. Ажъ якъ загули вечірні звони, підходять татуню до моеи станціі скрізь вікно мене покликали за собою на цминтарь. Сталисьмо оба надъ могилою, тихо помолилися за упокой усіхъ здѣ почиваючихъ християнъ: пригадавемъ собі, чого мені такъ страшно було глядіти на той цминтарь якъ попрощавемся тогди зъ Даниломъ.

Вертаючися до-дому батько мені розсказовали, якъ привезли Данилове тіло; якъ приіздила комиссія его пороти: мабуть хтѣли переконатися, чи незгорівъ підъ водою. Далисьмо, кажутъ вони, скілька рублівъ тотимъ чиновникамъ, щобъ відчепилися, бо Андріиха стара тяжко плакалала и голосила. Сестрі его недопустили поставити на гробі тичку зъ хустиною (звичайно надъ паробкомъ). Сельскі бабища щось видумали, що вінъ бідний утопляникъ зупиняе дощъ у хмарахъ (справді було сухе літо); такъ дурні відьми, щоби іхъ не плавляно у ставку, давай у ночи заливати Данила водою. Спасибі Отцю Стефанови, що сказавъ іхъ половити, тай заставивъ замітати церковне подвіря, щобъ знай щанували мертвечу могилу. Потому виструґали брати тичку, помалювали іі; сестра Данилова вишила гаптовану хустину, та повісили, закимъ поспіють виставити Хрестъ: а моя мала сестричка посіяла квіточокъ.

Довідавшись, що я приіхавъ, йде Старий Сорочанъ тай несе тоті гроши, що було колись я заложивъ ему за писаря— „Спасибі,“ каже, „я свое відберу відъ него, а вашого нехочу брати.“

„Дядьку Андрію,чи-жъ можу я назадъ приймити тоті гроши, що давемъ за-для вашого покійника Данила?“ „Спасибі вамъ за вашу ласку — вже ему нетреба нічиіхъ грошей.“ „Привезітъ же ему камінний хрестъ.“ „Я своеі дитині ще годенъ зъ моеі праці поставити хрестъ.“ „Дайтежъ бо й мені до того діла приложитися.“ „Нехай вже буде й такечки, коли хочете зложімъ тоті гроши у добродія.“ „Добре, дядьку, та попросимо щобъ намъ порадили, зъ письма Святого якіи слова написати на хресті.

Лежить мій сердечний приятель молодецький; вітеръ надъ нимъ хелитавъ тичкою, докиль неупоралися зъ хлібомъ; хустина відъ дощу побіліла; привезли здорову плиту; другий камінь на підставу; наняли камінщиківъ зъ Мурафи, а тоті умурували високий білий хрестъ наупростъ сонячка. Привіземъ зъ Киева образокъ на дереві малёваний — Святий Данило Пророкъ помежи левами у пещері. Священникъ посвятивъ той образокъ, відправивъ Панахиду тай уклалисьмо образочоѕъ у підставу хреста. Теперки вже Данилова мати зостарілася, хто знае, чи досиль ще жива; сестра віддалася на друге село: ні кому більше могилу доглядати, мабуть цілий мхомъ та травою заросте; але високий хрестъ зъ далеку видко у куті цминтаря — й мені таки у дома зъ віконця видко, де спочивае сердечна мужицька дружба.

*Басарабецъ.*

## ПРО ГОРОДИ Й СЕЛА.

### Листъ II.

Написавъ я первий свій листъ та й схаменувся: щожъ, якъ хто за городи уступитця, що й безъ нихъ на світі не можна, — що тоді я вамъ одвітуватиму? Справді, якъ би городи не захистили сілъ и хуторівъ, то якъ би хуторі й села стояли? Спасибі імъ за се, що вони селянамъ и хуторянамъ захистъ давали, якъ ище всюди було пусто й дико. Шкода тілько, що дуже дорого зъ насъ за сю послугу брали; бо, одбиваючи одъ насъ ворогівъ нашихъ, не съ кого, якъ изъ насъ же, вони оружний людъ набірали не съ кого, якъ изъ насъ же, ёго харчували, не на кого, якъ на насъ же, постоємъ ёго напускали.

Розбери лишъ, розумний чоловіче, початокъ городівъ у давню давнину Німецьку й Славянську. Що воно таке було? Хто въ нихъ засівъ и яке лихо ми одъ нихъ терпіли! Лучче-бъ воно й не снилось намъ — таке въ насъ коілось, отъ хочъ би й за Варягівъ. Не десять, не двадцять роківъ городи насъ руйнували и, мовъ те полохане стадо, съ кутка въ кутокъ по Вкраіні ганяли. Тілько що ми, селяне та хуторяне, нічого не записували, тимъ воно й пішло все те въ непамять, якого ми лиха, якоі наруги одъ городянъ дознавали; а вони-то, бачъ, куди якъ пишно на папері слебізували, що ось бо сякий та такий князь изъ дружиною и вої своіми на чужі землі хождаше, городи й села воюваше, ось бо мури коштовні созидаше, ліпотою облекаше и хвалу Богові воздаваше. Ато ще уставами своіми зачнуть на папері величатися та судніми грамотами та номоканонами, що безъ нихъ не зуміли-бъ ні розміжуватися, ні розсудитися, ні зійтися, ні розійтися, та що! и зовсімъ би дурнями безъ городянъ зосталися. У городахъ и купецтво, у городахъ и ремество, у городахъ и наука собі зъ давніхъ давенъ сідало мають. А яка всёму тому ціна наложена, те вже нехай одинъ Господь рахує.

Якъ вамъ, панове, здаєтця: чи однаково въ мачухи якъ и въ матери? Оце-жъ насъ, селянъ та хуторянъ, викохавъ названий батько — городъ, въ тяжкій неволі, та ще й дяки одъ насъ вимагає: мовлявъ, безъ мене дикимъ би звірякою селяне скитались; ато бачте, якъ гарно іхъ Богу молитися понаучувавъ, и який гарний порядокъ судній позводивъ, и яку любу освіту народню скрізъ розпростеръ!...., О, бодай тебе, старий каверзнику! Все вже ти собі загарбавъ; не думай же и въ мисляхъ собі того не покладай, що въ віки вічні ми въ тебе підъ опекою зоставатимемось. Ти, старигане, своє діло зробивъ до кінця, и самъ починаєшъ свого анахронизму доглядатися, тілько, що голосно признатись передъ историєю соромисся. Онъ уже въ Брюсселі, въ Базелі, въ Москві та й по другихъ старосвітськихъ твердиняхъ, де були вали и рови оборонниі, тамъ сади понасажувані. Де сотні и тисячи людей падали, тамъ весела теперъ дітвора бігає. Хиба-жъ се не ознака, що старий дідъ-городъ свій вікъ звікувавъ? Нічого більшъ ёму робити. —

А що прогресомъ, городяне, величаєтесь, то ми тому прогресу ціну знаємо. Тисячу рокивъ ви въ насъ торги заводили, а на чому вони вертятця? Куди якъ далеко людськость ви своіми торгами двигнули!... Тисячу рокивъ суди ви въ насъ на Вкраіні судите, а въ кого більше правди: чи въ первого варяга, що на полюддя зъ города вийшовъ, чи въ посліднёго вашого справника, що на слідствие виіхавъ?..... Тисячу рокивъ проповідуєте ви у своіхъ мурахъ коштовнихъ любовъ и миръ, — чи більше-жъ у насъ любови й миру, аніжъ було у тихъ простихъ Славянъ, що славили въ гаяхъ и на житахъ недовідомого імъ ласкавого и щедрого Бога?...

Ми не говоримо, що добримъ людямъ гріхъ великою громадою збіратися, на великі ярмарки зъізджатися, великі будинки будувати и всяку механіку гуртомъ видумовати, фортеці по узграниччяхъ строіти, флоти споружати, академиі заводити, книги, папери у добрихъ схованкахъ про дальші роди ховати. Ми тілько противъ тихъ городівъ листи пишемо, которі, якъ отъ и въ насъ на Вкраині, не знать по якому постали, та й до добра нічого не подоводили, а тілько людямъ розумъ звязали и по своій уподобі жити заборонили. Голосно ми на свою браттю хуторянъ покликуємо: „Ей, хуторяне панове браття! люде свіжі, незатуманені и одъ праведного Бога не одведені! не кидайтесь ви на ту омуну городянську, котора вже тисячу рокивъ кози въ золоті вамъ показує. Побудьте ще хочъ изъ сотню рокивъ такимъ людомъ якимъ сохранивъ васъ Господь до сёго дня святого. Подождіте кращого ладу, небожата. Може, ви й сами городи собі побудуєте и нові звичаі въ нихъ позаводите, тільки не такі якъ теперъ скрізъ по городахъ, мовъ та зіновать степова коренятця. А сі вже городи нехай собі стоять и, безъ вашого гріха, своє діло роблять, и до свого кінця доходять.“ Отъ наша заповідь и вся наша наука.

Багато людей письменнихъ зъ неі кепкуватиме, и прогресомъ, и тимъ и симъ намъ дорікатиме, та дарма. Може, ви, земляки мои любі, того й не почуєте, бо тиі прогресисти по-нашому не втнуть: вони собі якусь неподобну мову въ городахъ повисижували, та й ламлють підъ неі людськый розумъ зъ малого мальства. Коли-жъ дочуєтесь, що сі добродіі обскурантизмомъ лаютця, що нібито, по моій науці, въ обскурантизмі чоловікові спасення, то й тутъ ви імъ віри не доймайте. Одну книжку я вамъ пораявъ, — правда що одну: такъ у тій книжці ввесь древній миръ умістився. Нехай вони се розберуть по суботамъ, та й на те вважять, що та книжка дала вікамъ грядущимъ великий завітъ святоі волі, которого ще ні одна городянська громада не виповнила.

Виповнимо-жъ хочъ ми ёго, селяне та хуторяне! Тамъ и нагорода показана тому, хто зрозуміє истину, — найкраща найбільша нагорода на землі: більшоі ніхто не пожадає и не видумає. Такъ який-же се обскурантизмъ, коли я ражу вамъ науку, за котору великий Учитель проливъ свою кровъ непорочную, та й намъ заповідавъ жизнь свою за слово истини оддавати? Зрозумійте тілько, що таке истина. Городи вамъ іі не виявлять, бо вже до двохъ тисячъ рокивъ беретця, якъ вони іі затуманюють. Величаютця своіми архитектурами, та живописями, та театрами, та музиками и поезиєю, а того й не збагнуть, що все те искуство велике служить найбільшъ людській гордині та роскоші, и що вже не народъ править художниками, а блискуча купа людей легкодухихъ, которі знають тілько восторги ніги нікчемнеі и не розумі-

ють восторгівъ великоі праці, крівавого поту за людське благо. Не завидуємо ми ні городянськимъ дивамъ великимъ, ні городянському комфорту; бо що намъ по тому всёму, коли въ городахъ, тілько сота доля Божого люду живе въ достаткахъ и всіми тими дивами користуєтця, а тисячі голівъ людськихъ якъ риба объ лідъ побиваютця, и розумъ іхъ, якъ та дитина въ чужоі матери, чучверіє, и противъ простого, свіжого розуму сільского чи хуторянського не встоіть. Ми ще й такъ скажемо, що нехай би ваші художества великі й не процвітали: нехай би не було ні Парфенону, ні Петровоі церкви; нехай би вся земля селомъ стояла, то що-жъ за біда така? аби людямъ не важко було на світі жити. Не про що й дбати годилось би, -- такъ намъ здаєтця. А про науку правди всемирнеі, которою городи пишнятця, ми скажемо, що вона й безъ городівъ би обійшлася. Хиба-жъ не ради городянськихъ вашихъ порядківъ замовкли въ вашихъ Римахъ и Византіяхъ Сократи й Платони? Коли вони ваші діти, такъ на що-жъ ви своіхъ дітей душите? А великого Учителя всемирнёго за що замучено? Ви люде письменні й друковані, то нічого вамъ широко речи про те розводити. Ви добре знаєте, якимъ нікчемнимъ мотлохомъ закидали ваші прапращури святу науку истини, котору великі духомъ люде передавали одинъ другому, и якъ ви одучили око людське одъ того світу, который ишовъ въ историі всемирній попередъ народівъ, ховаючись одъ недолюдківъ — то въ миөи, то въ притчи, то въ веселі игрища, то въ понурі ночнии тайни, то въ віковічні пергамени, -- такъ одучили, що якъ одкидаєшъ той мотлохъ и покажешъ праведне слово такъ, якъ воно вийшло съ праведнихъ устъ, сами ви дивуєтесь, якъ-то воно въ таку далеку старовину такъ ясно та сміливо змишлено, такъ далеко засягнуто! Еге, то-то бо!... Чомъ же ви не згодитесь на мою думку, що безъ городівъ и іхъ порядківъ тиі великиі дива, которими ви величаєтесь, явили-бъ у собі ще більшу силу духу людского? Ну, та дарма; оставайтесь собі при своій городянській философиі, а намъ дозвольте нову селянську философию проповідати, взявши іі прямісінько съ тоі книжки, котору сотнями роківъ великі городи затуманюють, та й досі не затуманили. Робіть ви своє діло, панове, а ми своє робитимемъ; а тамъ уже колись, у вікахъ грядущихъ, люде побачять, кому зъ насъ за науку й працю дякувати.

Отсе-жъ ми вклоняємось вамъ низенько за все те добро, которого ми одъ васъ дознали; забіраємо до себе въ прості хати великі мислі, которі ви въ своіхъ мурахъ зъ давніхъ віківъ переховали. Чи въ високихъ співахъ ті мислі спасенні, праведно людські, до насъ одъ людей древніхъ подоходили, чи прозою малёвничою намъ іхъ переказано, чи въ философській наготі іхъ мирові явлено, — ми все те собі до-купи зобгали и въ хатахъ своіхъ, на науку молодшимъ, переховуємо. А вашу пиху та роскішъ та невпокійну моду покидаємо въ городахъ и на-віки того добра зрікаємось. Поки васъ буде поганяти ся тройчата халепа, не ждіте насъ до гурту. И архитектурні дива собі будуйте, и малюваннямъ обставляйтесь, и операми втішайтеся, и просвіщайтесь городянською квітчастою поезиєю, и науки нові до старихъ видумуйте, и гроші зъ всёго світу у своі скарби горніте, и въ ласощахъ купайтеся, — нічого того вамъ не боронимо аби ви намъ не боронили свою науку по-між себе ширити и до погибелі свій свіжий людъ не допускати. Якъ-же настане таке время, що съ хатъ, а не съ палатъ, зачнуть великі судді художества, науки та и самоі правди мирськоі виходити, — оттоді ми до гуртовоі роботи кинемось и, може, въ одинъ вікъ більше діла великою громадою вробимо, аніжъ ви въ десять кіківъ малою уробили.

Воно-то не яка біда и вашу словесность перечитувати, и до васъ у городи навідуватись, тілько не треба вамъ повноі віри давати, а свого хуторського смаку й розуму треба придержуватись. У насъ по хуторахъ богато є людей, которі бували всюди по світахъ, и про Шекспира, такъ якъ про рідного дядька, зъ вами розмовлятимуть, а про те беззаконноі роскоши й пихи въ хуторі своі не пускають и людей неписьменнихъ до неі не ваблять. Тимъ-то й я оце, взявшись до писання листівъ на всю Украіну, раю землякамъ своімъ коханимъ одъ тіі халепи остерегатися. Коли до вподоби кому чужоземня книжка, читай іі и знай, якъ що на світі діетця. Коли чоловікъ чужеземній въ хаті трапитця, розмовляй зъ нимъ и про всячину роспитуй. Коли й самому лучитця заіхати въ далекі сторони, -- обома ушима слухай и очима дивись, що воно й якъ тамъ діетця; а ледащиці моди въ хутори не привозь, волю шануй и въ городянську нужду черезъ роскішъ не вскакуй. Хочъ же-бъ и всі ви поробились письменними и, якъ тамъ кажуть, просвіщеними; хочъ би книжки Німецьки такъ якъ справжні Німці почитували, а про те своеі мови рідноі и свого рідного звичаю вірнимъ серцемъ держітеся. Тоді зъ васъ будуть люде якъ слідъ, — тоді зъ васъ буде громада шановна, и вже на таку громаду ніхто своеі лапи не наложить. *Зъ Основи.*

---

☞ Въ нынѣшнѣмъ числѣ Вечерниць помѣщаемо „Неофити" прекрасну поему нашого безсмертного Тараса Шевченка, котора доси нѣде ще печатана не була. Сподѣваемося, що всѣ почитателѣ нашого вѣща будуть намъ дячнѣ за отсю прислугу. — За-разомъ объявляемо, що обѣцяна повѣсть нашои геніяльнои писательки, знанои пôдъ именемъ Марка Вовчка, вь короткôмъ часѣ такожъ въ нашôй газетѣ помѣщена буде. Славна писатеьлка обѣцяла по своимь силамъ служити „добрôй справѣ." За те буде ѣй ôдъ всѣхъ насъ невгомонна дяка! — Ред.

---

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова за рôкъ 4 р. 50 кр. за пôвъ року 2 р. 30 кр за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ „ 5 .. — „ „ 2 „ 60 „ „ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178-мѣсто у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Института Ставропигійского